

ዳኞች: እትመት አሰፋ

ፀሐይ መንክር

ኑረዲን ከድር

መላኩ ካሳዩ

እስቲበል አንዱዓለም

አመልካቾች:-1. ወ/ሮ ፀሐይ ሐይሉ

2. ህፃን ስመኝ መምራ ፈይሳ /አሳዳጊ ወ/ሮ ፀሐይ ሐይሉ/

ተጠሪ: -ወ/ሮ ሰማ ሰይድ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል

**ፍርድ**

በዚህ መዝገብ ላይ የቀረበው ጉዳይ የንብረት ክርክርን የሚመለከት ነው። የሰበር አቤቱታው የቀረበው የኦሮሚያ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/299397 ላይ በ03/04/2011 ዓ.ም በዋለው ችሎት በአሁን አመልካቾች የቀረበለትን የሰበር አቤቱታ ውድቅ በማድረግ የሰጠውን የመጨረሻ ትዕዛዝ በመቃወም ነው።

የጉዳዩ ሥረ ነገር አመጣጥ እንዲህ ነው። የአሁን አመልካቾች የእናታቸው የውርስ ሃብት ተጣርቶ ወራሽነታቸው እንዲረጋገጥላቸው ለበሌ ወረዳ ፍርድ ቤት አቤቱታ ያቀርባሉ። ፍርድ ቤቱም በመ/ቁ/13772 ላይ ጉዳዩን በማየት ላይ እያለ የአሁን ተጠሪ በጣልቃ ገብነት ቀርበው በውርስ ሀብትነት እንዲጣራ የተባለውን ቤት በ233 ካሬ ሜትር ይዞታ ላይ እንዳረፈ ከአመልካቾች ወላጅ እናት ላይ ግንቦት 19/2000 ዓ.ም በተደረገ የሽያጭ ውል የገዙ መሆኑን ገልፀው “ንብረቱ የውርስ ሃብት ሳይሆን የግል ንብረቱ በመሆኑ ሊጣራ አይገባም” በማለት ይቃወማሉ። የወረዳው ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ በውርስ ሀብትነት እንዲጣራ ተብሎ በአመልካቾች የተጠየቀው ቤት የአሁን ተጠሪ የገዙት መሆኑን አረጋግጫለሁ በማለት ሰኔ 23/2006 ዓ.ም በዋለው ችሎት የአመልካቾችን አቤቱታ ውድቅ አድርጓል።

ይህ ከሆነ በኋላ የአሁን አመልካቾች ተጠሪ የገዙት 122 ካሬ ሜትር ብቻ ሆኖ እያለ 233 ካሬ ሜትር እንደሆነ ተደርጎ የቀረበው ውል የሀሰት መሆኑን ገልፀው የቀደመው ውሳኔ በዳግም ዳኝነት እንዲታረምላቸው ለወረዳው ፍርድ ቤት ጥያቄ ያቀርባሉ።

በዚህ መልኩ ጥያቄው የቀረበለት ፍርድ ቤት የግራ ቀኝን ክርክር ከሰማ በኋላ የካቲት 17/2007 ዓ.ም በዋለው ችሎት የአመልካቾች አውራሽ በሽያጭ ያስተላለፉት 122 ካሬ ሜትር ብቻ ስለመሆኑ ማረጋገጡን ጠቅሶ በተቀረው የውርስ ሀብት ላይ ውርሱ ተጣርቶ እንዲቀርብለት በማድረግ ሚያዝያ 30/2007 ዓ.ም በዋለው ችሎት ደግሞ በሽያጭ ለአሁን ተጠሪ ከተላለፈው ውጪ ባለው ንብረት ላይ የአመልካቾችን ወራሽነት በማረጋገጥ ወስኗል።

አመልካቾች ይህንኑ መነሻ በማድረግ የአሁን ተጠሪ በ186 ካሬ ሜትር ቦታ ላይ ያረፈ ግምቱ 450,000(አራት መቶ ሃምሳ ሺህ) የሆነ የውርስ ሀብት ያለአግባብ ይዘው በወር በብር 600(ስድስት መቶ) በማከራየት እየተገለገሉበት የሚገኙ መሆኑን ገልፀው ተጠሪ ንብረቱን ለቀው እንዲያስረክባቸው፤ ክስ እስከቀረበበት ጊዜ ድረስ ያለውን የኪራይ ዋጋ ብር 7,200(ሰባት ሺህ ሁለት መቶ) እንዲከፈሏቸው እና ቀሪውን የኪራይ ዋጋ የመጠየቅ መብት እንዲጠበቅላቸው ለአርሲ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት አዲስ ክስ አቅርበዋል።

የአሁን ተጠሪ ለዚህ ክስ በሰጡት መልስ ክሱ በድጋሚ የቀረበ ነው፤ ጉዳዩም የውርስ ክርክር በመሆኑ ፍርድ ቤት ክርክሩን የማየት የሥራ ነገር ስልጣን የለውም የሚል የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ እና ቤቱን በግዥ ያገኘሁት በመሆኑ ልለቅ አይገባም የሚል የሥራ ነገር ክርክር በማቅረብ ሞግተዋል። ፍርድ ቤቱም የመ/ቁ/70460 በሆነ ላይ የግራ ቀኝን ክርክር ከሰማ በኋላ ሚያዝያ 26/2008 ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ “የአመልካቾች ጥያቄ የዳግም ዳኝነት ይታይልኝ በመሆኑ ክሱ በድጋሚ የቀረበ ነው ሊባል አይችልም፤ የአመልካቾች ክስ የውርስ ጥያቄ በመሆኑ ጉዳዩን የማየት የሥራ ነገር ሥልጣን የለኝም፤ የዳግም ዳኝነት ይታይልኝ ጥያቄውም በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ ያልቀረበ በመሆኑ በይርጋ ይታገዳል” በማለት የአመልካቾችን ክስ ውድቅ አድርጓል።

በዚህ ጉዳይ ላይ ይግባኝ የቀረበለት የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመ/ቁ/244480 ላይ የግራ ቀኝን ክርክር ሰምቶ ህዳር 15/2009 ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ “አመልካቾች ለዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ያቀረቡት ክስ በውርስ የተላለፈልን እና በፍርድ የተረጋገጠልን ንብረት ከህግ አግባብ ውጭ በተጠሪ ስለተያዙበን ይለቀቅልን የሚል በመሆኑ የውርስ ክርክር ሊባል አይገባም፤ የውርስ ክርክር ነው ቢባል እንኳን የንብረቱ ግምት በዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የዳኝነት ሥልጣን ውስጥ የሚወድቅ በመሆኑ የሥራ ነገር ስልጣን የለኝም መባሉ ተገቢ አይደለም፤ ከፍተኛ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን የማየት የሥራ ነገር ሥልጣን የለኝም ካለ ሌላውን ጉዳይ መመልከቱ ተገቢ አይደለም” በማለት የስር ፍርድ ቤት ውሳኔን በመሻር የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በሥራ ነገር ክርክሩ ላይ ግራ ቀኝን አከራክሮ እንዲወስን በነጥብ መልሶላታል።

የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤትም የግራ ቀኝን የሥራ ነገር ክርክር ሰምቶ፤ ስለጉዳዩም ተገቢ ነው ካለው አካል ካጣራ በኋላ የካቲት 17/2009 ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ ክስ የቀረበበት ቤት በሽያጭ ለአሁን ተጠሪ የተላለፈ መሆኑን አረጋግጫለሁ በሚል ምክንያት አመልካቾች በቤቱ ላይ ክስ ለማቅረብ የሚያስችላቸው መብት እና ጥቅም የላቸውም ሲል ክሱን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህግ ቁጥር 33(2) መሰረት ውድቅ አድርጓል።

ይህንኑ ውሳኔ በይግባኝ የተመለከተው የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመ/ቁ/258621 ላይ ግራ ቀኝን አከራክሮ ጥቅምት 08/2011 ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ አመልካቾች ለዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ያቀረቡት ክስ በድጋሚ የቀረበ በመሆኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህግ ቁጥር 5 መሰረት ክሱን ውድቅ ማድረግ ሲገባው አከራክሮ መወሰኑ አግባብ አለመሆኑን በመተቸት በውጤት ደረጃ የስር ፍርድ ቤት ውሳኔን በማፅናት የአመልካቾችን አቤቱታ ውድቅ አድርጓል። በዚህ ውሳኔ ላይ የሰበር አቤቱታ የቀረበለት የክልሉ ሰበር ችሎት በበኩሉ በመግቢያው ላይ በተጠቀሰው የመዝገብ ቁጥር ላይ ጉዳዩ ለሰበር ክርክር አያበቃም ሲል ውድቅ አድርጓል።

የአሁን የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ በመቃወም ነው። አመልካቾች የካቲት 08/2011 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ በስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ላይ ተፈፅሟል ያሉትን መሰረታዊ የህግ ስህተት ጠቅሰው በዚህ ችሎት እንዲታረምላቸው ጠይቀዋል።

የአመልካቾች የሰበር አቤቱታ ተመርምሮ ቀደም ሲል በክልሉ ወረዳ ፍርድ ቤት በመ/ቁ/13772 ላይ የአሁን አመልካቾች በ2000 ዓ.ም ከገዛቸው ውጭ ያለውን ንብረት እንዲወርሱ በሚል የተሰጠው ውሳኔ እያለ የስር ፍርድ ቤቶች ይህንን ሳያገናዝቡ የወሰኑበት አግባብ ለዚህ ሰበር ችሎት ቀርቦ እንዲታይ በመታዘዙ ግራ ቀኝ የፅሁፍ ክርክር እንዲለዋወጡ ተደርጓል።

የጉዳዩ አመጣጥ እና የክርክሩ ይዘት ጠቅለል ባለ መልኩ ከላይ የተመለከተውን ሲመስል ችሎቱም የቀረበውን ክርክር ጉዳዩ ለዚህ ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ፤ በስር ፍርድ ቤቶች ከተከናወነው ክርክር ይዘት እና አድማስ አንፃር ለጉዳዩ አግባብነት ካለው ህግ ጋር በማገናዘብ መርምሯል።

የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የአመልካቾችን ክስ ውድቅ ያደረገው ክሱ በድጋሚ የቀረበ ነው በሚል ምክንያት ነው። በእርግጥ ቀድሞ በፍርድ/ውሳኔ ባለቀ ጉዳይ ላይ ድጋሚ ክስ ማቅረብ የማይቻል ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህግ ቁጥር 5 ይደነግጋል። በዚህ ድንጋጌ ስር የተቀመጡት ዋና ዋና የድንጋጌው ማቋቋሚያ ፍሬ ነገሮች ቀድሞ የተሰጠ ፍርድ/ውሳኔ መኖር፤ ይኸው ውሳኔ በክርክሩ ዋናው ጭብጥ(On the merit of the case/ ላይ የተሰጠ መሆኑ፤ ውሳኔውን የሰጠው ፍርድ ቤት ጉዳዩን የማየት የዳኝነት የስረ ነገር ስልጣን ያለው መሆን፤ ቀድሞ በፍርድ በተወሰነው ክርክር ስረ ነገር እና የተያዘው ጭብጥ አንድ ዓይነት መሆን፤ እንዲሁም በቀደመው ፍርድ/ውሳኔ ላይ የነበሩት እና አሁን በክርክር ላይ ያሉት የክርክር አካላት ተመሳሳይ ወይም ከእነርሱ መብት ያገኙ መሆን የሚሉት ናቸው። እናም አንድ

ጉዳይ በዚህ ድንጋጌ መሰረት በድጋሚ የቀረበ ነው ለማለት እነዚህን መመዘኛዎች በአግባቡ የሚያሟላ መሆን ይጠበቅበታል።

አሁን በቀረበው ጉዳይ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት አመልካቾች ያቀረቡት ክስ ቀደም ሲል በወረዳ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 13772 ላይ ቀርቦ የካቲት 17/2007 እና ሚያዝያ 30/2007 ዓ.ም ውሳኔ ያገኘ መሆኑን ጠቅሷል። ከላይ እንደተመለከተው በተጠቀሰው መዝገብ ላይ ቀርቦ በሁለቱ ቀናት ውሳኔ የተሰጠው አመልካቾች ባቀረቡት የዳግም ዳኝነት ጥያቄን መሰረት በማድረግ ነው። በዚህ አግባብ የካቲት 17/2007 ዓ.ም በዋለው ችሎት የአሁን ተጠሪ ከአመልካቾች አውራሽ ላይ የገዙት 122 ካሬ ሜትር ቦታ ላይ ያረፈን ቤት ብቻ ነው በሚል ቀደም የተሰጠውን ውሳኔ በማሻሻል በተቀረው ይዘታ ላይ ውርሱ ተጣርቶ እንዲቀርብ አድርጓል። በዚህ መልኩ ተጣርቶ የቀረበለትን ሪፖርት መነሻ በማድረግ ደግሞ የአሁን አመልካቾች ከ122 ካሬ ሜትር ውጭ ባለው ይዘታ እና ንብረት ላይ ወራሾች ናቸው በሚል ሚያዝያ 30/2007 ዓ.ም ውሳኔ መስጠቱን የቀረበው የውሳኔ ግልባጭ ያሳያል።

በሌላ በኩል አመልካቾች ለከፍተኛ ፍርድ ቤት ያቀረቡት ክስ ይዘት ደግሞ የዳግም ዳኝነት ውሳኔውን መሰረት በማድረግ ተጠሪ 186 ካሬ ሜትር ይዘታ ላይ ያረፈ የውርስ ሃብት ያለአግባብ ይዘው የሚገኙ መሆኑን በመግለፅ በፍርድ ኃይል ተገደው እንዲለቁላቸው ዳኝነት የሚጠይቅ ነው። እነዚህ ሁለቱ ክሶች በይዘት ደረጃ ሲታዩ ወረዳ ፍርድ ቤት ላይ የነበረው ክርክር ወራሽነትን ከማረጋገጥ ጋር የተያያዘ ሲሆን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ላይ የቀረበው ክስ ደግሞ በፍርድ ቤት የተረጋገጠ የውሳኔ ማስረጃ መሰረት ተደርጎ ያለአግባብ የተያዘ የውርስ ሃብት ለማስለቀቅ የቀረበ ክስ ነው። እናም ቀድሞ ውሳኔ አግኝቷል በተባለው ጉዳይ እና አመልካቾች ኋላ ላይ ባቀረቡት ክስ መካከል ፍፁም የሆነ የስረ ነገር እና የክርክር ጭብጥ ልዩነት ያለ በመሆኑ ክሱ በድጋሚ ቀርቧል የሚባል አይደለም።

ያም ሆኖ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ቀደም ሲል በመ/ቁ/244480 ላይ ጉዳዩን በይግባኝ ተመልክቶ በነጥብ ለከፍተኛው ፍርድ ቤት ሲመልስ ቀድሞ ውሳኔ አግኝቷል የተባለው ጉዳይ እና አመልካቾች ኋላ ላይ ያቀረቡት ክስ የተለያየ ስለመሆኑ አቋም ይዞ በሥረ ነገር ጉዳይ ላይ ውሳኔ እንዲሰጥ ወስኗል። ይህ ውሳኔ እያለ ፍርድ ቤቱ መልሶ እራሱ ቀድሞ የሰጠውን ውሳኔ በሚሸር አኳኋን የተለየ አቋም መያዙ እና የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎትም ይህንን ማረም ሲገባው ማለፉ በእርግጥም ሊነቀፍ የሚገባው መሰረታዊ የህግ ስህተት ሆኖ ተገኝቷል። በመሆኑም ተከታዩ ውሳኔ ተሰጥቷል።

**ውሳኔ**

1. የኦሮሚያ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/299397 ላይ ታህሳስ 03/2011 የሰጠው ትዕዛዝ እና የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/256821 ላይ ጥቅምት 08/2011 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁጥር 348(1) መሰረት ተሸረዋል።
2. የኦሮሚያ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በውሳኔ የዘጋውን የመ/ቁ/256821 በማንቀሳቀስ በቀረበለት ይግባኝ የሥረ ነገር ክርክር ላይ የመሰለውን እንዲወስን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀግ ቁጥር 343(1) መሰረት መዘገቡ ይመለስለት።

**ትዕዛዝ**

1. የዚህን ሰበር ሰሚ ችሎት ክርክር ወጪ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ።
2. መዘገቡ ተዘግቷል። ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

አ/ኃ